

■ Rəsmiyyə QARAYEVA, "Azərneşr"də redaktor

WWW.KASPI.AZ 26 noyabr 2014

Azərbaycan nəsrinin tanınmış nümayəndələrindən olan Mir Cəlal Paşayev xatirələrində yazır: "Bir institutun görə bilmədiyi işi Firidun bəy Köçərli təkbəşinə görmüşdür". Başqa bir xatirə-memuarda yazılır: "Lomonosov darülfunun yaratmaqla özü canlı darülfuna çevrildi. Firidun bəy Köçərli də Azərbaycanın Lomonosovu, Uşinskisi, Pestalossisi və bütöv bir darülfunu idi. O, Azərbaycan ədəbiyyatı tarixinin ilk tədqiqatçısı, tənqidçisi, müəllim hazırlığının ilk təşkilatçısı, Azərbaycan uşaq ədəbiyyatının banisi, milli mədəniyyətimiz və ədəbiyyatımız haqqında kitab yazan ilk böyük alimdir".

Firidun bəy Köçərli milli ədəbiyyatşünaslığımız tarixində ilk dəfə ədib və şairlərimizin böyük əksəriyyətini əhatə edən ədəbiyyat tariximizi yazıb. Bu əsərdə yüzdən artıq şairin ədəbi irsi və onlardan böyük bir qisminin tərcümeyi-halı verilmiş, əsərləri haqqında orijinal fikir söylənmişdir.

Firidun bəy Köçərli ədəbiyyat tariximizi sistemli şəkildə tədqiq etmiş, filologiya elminin simasını, inkişaf perspektivlərini, meyar və prinsiplərini müəyyənləşdirmişdir.

Firidun bəy Köçərli millətimizin zülmətini parçalayan bir Günəş işığı idi və heyatını da bu işıq uğruna paymal etdi. Belə demək mümkündürsə,

han etməsi nəticəsində azərbaycanlıların seminariyaya daxil olmaq üçün hazırlaşan xristianlardan, ümumiyyətlə, yaxşı imtahan vermələri aşkar olundu.

Bütün tədqiqatçılar Çernyayevskinin seminariyaya azərbaycanlı tələbələr toplamaq sahəsindəki fəaliyyəti üzərində xüsusilə dayanırlar. Çünki Qori Seminariyasının Azərbaycana verdiyi ziyalıları, millət fədailərini sonrakı dövrdə

heç bir ali təhsil ocağı verə bilmədi və burada Çernyayevskinin tarixi zəhməti inkar olunmazdır. Təkcə uşaq toplamaqla kifayətlənməyən A.Osipoviç azərbaycanlı seminaristlərin ana dilində və rus dilində ibtidai təhsilinin elmi cəhətdən əsaslandırılan metodikasını işləyib hazırlamışdı. Azərbaycanca öz ana dili kimi sərbəst danışan bu rus adam Azərbaycan ziyalılarından Həsənəli xan Qaradaği və Süleyman bəy Vəlibəyovun yaxından köməyi ilə "Vətən dili" dərsliyini yazır. Bu dərslik dil tədrisində Şərqdə ilk dəfə tətbiq edilən səs metodu əsasında tərtib olunmuşdu. Həmin kitab aprel işğalına qədər məktəblərdə əsas dərs vəsaiti idi.

1895-ci ildə Qori Seminariyası onu müəllim kimi işə dəvət edərkən Firidun bəy dəvəti məmnuniyyətlə qəbul edir. Çünki bir zamanlar dərs aldığı əziz müəllimləri ilə birlikdə çalışacaqdı, millətinin övladlarına elmi, biliyi daha geniş şəkildə vermək fürsəti qazanmış olacaqdı. On il İrəvan gimnaziyasında işlədikdən sonra F.Köçərli Qafqaz təhsil dairəsi Popeçitelinin 1895-ci il 30 oktyabr tarixli əmri ilə Qori Müəllimlər Seminariyasına köçürülür. Həmin ildən başlayaraq o, seminariyanın Azərbaycan şöbəsində Səfərlə

çox qazılan uğurlara görə ali maarif orqanları Qənizadənin haqlı olduğunu etiraf edirlər. Lakin vəziyyət o həddə çatmışdı ki, Miroppeviç S.M.Qənizadənin bir yerdə işləməsi mümkün deyildi. Qənizadə istəyirdi ki, Firidun bəy Azərbaycan şöbəsinə inspektor təyin edilsin, Mirzə Ələkbər Sabiri isə Şamaxıdan gətirib Firidun bəyin yerinə müəllim təyin etsinlər. 1908-ci ildə Soltan Məcid Qənizadə Bakı Quberniyası və Dağıstan vilayəti xalq məktəblərinin ikinci rayonu üzrə inspektor təyin edilir. Lakin F.Köçərlinin ali təhsili olmadığını bəhanə edib onu inspektor təyin etmirlər. Aparılan tədqiqatlar göstərir ki, Firidun bəy 1910-cu ildə Azərbaycan şöbəsinin müvəqqəti inspektoru olmuşdur. Əli Dibir Maqomayevin xaricə müalicəyə getməsi ilə əlaqədar olaraq bu vəzifə müvəqqəti olaraq Firidun bəyə həvalə olunur.

Lakin qəddar müləqqiyət tərəfdarı olan Miroppeyev azərbaycanlı seminaristlərə qarşı amansızlığını davam etdirir, seminaristlər arasında milli qırğınlara şərait yaradırdı. Əlbəttə, hədəf azərbaycanlılar idi. Nəticədə bir neçə azərbaycanlı tələbə haqsız olaraq seminariyadan qovulur. Canı boğazına yığılan Borçalı Mustafa "vəhşi Aşyalı" sözüne görə erməni ter-Arutyunovu öldürür. Tənəffüslərdə ana dilində danışan tələbələrə qadağalar tətbiq edilir. 1900-cü il dekabrın 3-də hazırlıq sinfinin şagirdi Ü.Hacıbəyova ana dilində danışdığına görə töhmət verilir. Firidun bəy Köçərli bu qəddər haqsızlıqlara artıq dözə bilmirdi. Bir gün üzünü mürtece Miroppeyevə tutaraq: "Məncə ana dilində danışmaq qəbahət deyil. Bu uşaqlar sabah seminariyanı bitirdikdən sonra kənd məktəblərində dərs verəcəklər. Əgər ana dilləri ölərsə, dindaşlarına neçə

müzakirə olunduqdan sonra 1917-ci il avqustun sonlarında Qafqaz təhsil dairəsi Andronikovun seminariyadan çıxarılması və Azərbaycan şöbəsinə inspektor Firidun bəy Köçərlinin təyin edilməsi haqqında əmr verir. Həmin gündən seminariyanın Azərbaycan bölməsinə rəhbərlik edən Firidun bəy sərbəst surətdə şöbənin işini müvafiq tələblər əsasında, özü bildiyi kimi idarə etməyə başlayır.

Firidun bəy tədrisdə Azərbaycan dilinə geniş yer ayrılması məsələsinə ciddi fikir verir, ana dilimizin yad təsirlərdən qorunmasında ziyalıları köməyə çağırırdı. Tələbələr üçün Azərbaycan dilində müasir tələblərə cavab verən yeni dərsliklərin hazırlanması da qarşıya qoyduğu əsas vəzifələrdən biri idi. F.Köçərli müəllimi A.O.Çernyayevskinin seminariyanın ilk illərində hazırladığı "Vətən dili" dərsliyini yüksək qiymətləndirir, istər azərbaycanlı şagirdlərin, istərsə də rusların bu dili öyrənməsində "Vətən dili"ni əvəzsiz mənbə, nümunəvi dərslik hesab edir və bundan yararlanırdı, eyni zamanda yeni dərsliklər hazırlayırdı. Köçərliyə görə Çernyayevskinin hazırladığı dərsliyin bir üstünlüyü də onda idi ki, tərtib etdiyi "Vətən dili" dərsliyində bir pedaqoq kimi ən yararlı materialları seçmiş, atalar sözlündən, tapmacalardan, zərb-məsəllərdən istifadə etmiş və seçdiyi materialları canlı uşaq dilində hazırlayıb təqdim etmişdir. Bu kitab təkcə seminariyada deyil, ölkənin bütün qəzalığında ibtidai rus-Azərbaycan məktəblərində tədris olunurdu. A.Osipoviç kitabı vaxtilə tələbəsi olmuş Rəşid bəy Əfəndiyevin xətti ilə daş basmasında nəşr etdirmişdi.

İrfan aşıqi Firidun bəyin Azərbaycan xalqına ən böyük xidmətlərindən

XX əsrin Azərbaycan ədəbi siması - Firidun bəy Köçərli

"Molla Nəsrəddin"dən öncə bu millət hamamdan, küçədə it boğuşdurmaqdan, xoruz döyüşdürməkdən, qatıq satmaqdan, ilan oynatmaqdan, arvad-bazlıqdan, mərsiyəxanalarda güruluq etməkdən, saqılıkdən yığıb başına toplayıb millət yaradanlardan idi Firidun bəy Köçərli.

Ədib XX əsrin əvvəllərində çağdaş ədəbiyyat elminin prinsipi və meyarları ilə elmi təsnifatını verir, mətbuatdakı çıxışlarında da xalqı maarifə, təhsilə çağırır, aid olduğu millətin tarixi, ədəbiyyatı, təhsili, ana dilinin inkişafı ilə bağlı analitik yazılar yazırdı. Tədqiqatçılar yazır ki, Firidun bəyin o dövrdə mətbuatda çıxan hər məqaləsi bir monoqrafiya, elmi əsər, bir dərs vəsaiti idi. O, özü də mətbuata böyük dəyər verirdi; təkcə dil sahəsində deyil, zamanın irəli sürdüyü bir sıra ictimai vəzifələrin yerinə yetirilməsi sahəsində mətbuatın böyük əhəmiyyətə malik olduğu haqqında dəfələrlə yazırdı.

Firidun bəy Köçərli ən başdan öyrənməyə başlamaq lazımdır. Çünki Qori Müəllimlər Seminariyası Azərbaycan şöbəsi deyərəkən də ilk yada düşən Firidun bəy Köçərli olur. O, 1863-cü il yanvarın 26-da Azərbaycanın cənnet diyarı Şuşada dünyaya göz açmışdı. Millətimizin böyük bir ziyalı nəsl, musiqi və sənət üföqləri oradan pərvazlanmışdı, bu diyar maarif və mədəniyyətimizin məbədgahı idi. Az qalır 25 il olsun ki, Şuşa düşmən tapdağındadır. Şuşada Şərq poeziyası nümunələrini yaxşı bilən Əhmədağa bəyin evində doğulub böyüyürdü Firidun bəy.

1879-cu ilin sentyabrında Qori Seminariyasına daxil olan ilk beş azərbaycanlıdan biri Firidun bəy Köçərli idi. Rəsmi sənədlərin birində yazılır: "Çernyayevskinin tələbə toplamaq məqsədilə qəsdən ezam edilərək yerlərdə tələbə seçməsi və qismən imta-

bəy Vəlibəyov, Popov, Qaraqanidze, Lamauri, R.Əfəndiyev, N.Novospaski kimi zamanəsinin mütərəqqi pedaqoqları ilə bir sırada çalışır, görkəmli pedaqoq, millətinin böyük ziyalı və alimi kimi yetişir, xalqın maarif işiğinin yandırılmasında böyük rol oynayır-
dı.

Azərbaycan maarifinin, ədəbiyyatının və sevimli ömür-gün yoldaşının dəyərini bilən bu nəci bəy böyük ədibimizə təkcə həyat yoldaşı deyil, həm də iş, məslək, əqidə və iman-ışıq yoldaşı olmuşdur.

Qafqaz canişini Vormtsov-Daşkovun əmri ilə 1905-ci ildə seminariyanın Azərbaycan bölməsinə Soltan Məcid Qənizadə inspektor təyin edilir. O, Azərbaycan şöbəsində ilk milli rəhbər idi. S.M.Qənizadə gerçək bir Azərbaycan sevdalısı, maarif carçısı idi. Millətin menafeyi üçün ilk gündən Firidun bəylə əl-ələ verərək azərbaycanlı seminaristlərin haqq və hüquqlarını bərpa etməyə, dərs proqramlarını yenidən, zamanın tələblərinə uyğun şəkildə qurmağa başlayır. Lakin bu o vaxtlara təsadüf edirdi ki, seminariyanın rəhbəri Miroppeyev kimi Azərbaycana kin-küdurət və düşmənçilik münasibəti bəsləyən erməni kökənli mürtece idi. Ona görə də Qənizadənin və Köçərli-nin fikirləri ilə razılaşmır, intriqaqlar yaradır, digər xalqlardan olan seminaristləri azərbaycanlıların üstünə körükləyirdi. Lakin İrfan işiği soydaşlarımız da geri çəkilmir, zorla da olsa, müəyyən uğurlara nail olurdular. Beləliklə, 3 il ərzində seminariyada təhsilin səviyyəsində, azərbaycanlılara münasibətdə xeyli irəliləyişə nail olundu. Firidun bəy seminariyada ana dili və şəriət dərsi deyirdi. Lakin şəriət dərslərinə çox saat ayrılmasından istifadə edərkən seminaristlərə Azərbaycan ədəbiyyatı klassiklərini tədris edir, ələ düşmüş fürsətin hər saniyəsindən belə yararlanırdı. Az-

dərs keçəcəklər... Daraşmışınız Qafqaz müsəlmanlarının canına. Cənab Qənizadədən sonra mürtece fəaliyyətinizi daha da genişləndirmək fikrinə düşmüşünüz? Bədsir Azərbaycan şöbəsinə addım-addım güdməyiniz..." deyir.

1912-ci ildə Şöbəyə B.Andronikov adlı erməni xislətli başqa bir fitnəkar təyin edilir. Bununla da Azərbaycan şöbəsinin daha betər günləri başlayır. 1914-cü ilin 18 iyulunda seminariyanın direktoru Andronikovun 9 aylıq fəaliyyəti barədə popeçitelə hesabat göndərir. Hesabatda bildirilir ki, onun gəlişi ilə Azərbaycan şöbəsində təlim və tərbiyə işləri süqut edib, pedaqoji iş zəifləyib: "Əgər o, ikinci il də vəzifəsinə belə məsuliyyətsiz yanaşsa, mən onun seminariyadan çıxarılmasını zati-alilərdən xahiş etməyə məcbur olacam". Lakin onu vəzifəsindən geri almırlar və vəziyyət bu şəkildə 1917-ci ilədək davam edir. 1917-ci ilin avqust ayında Əbdül-məbud Sərkarov seminaristlərin adından Qafqaz təhsil dairəsinə Həmid bəy Şahtaxtıya və "Vozrojdeniye" qəzetinin redaksiyasına teleqram göndərib Andronikovun seminariyadan çıxarılmasını, onun yerinə hamının sevimlisi F.Köçərlinin təyin edilməsini seminariyanın tələbələri və məzunları adından tələb edir. Teleqramın qısa mətni belədir: "Rusiyanın despotizm zəncirindən azad olduğu ilk günlərdə biz seminaristlər ümid edirik ki, Zaqafqaziya müsəlmanları üçün əziz olan seminariyanın bu şöbəsi heç bir taktikası olmayan, pedaqoji müəssisəyə rəhbərlik etmək bacarığından məhrum olan Andronikov kimi adamlardan yaxa qurtara biləcək... Canlı pedaqoji işin naminə Sizdən Andronikovun təcili surətdə kənar edilməsini və onun yerinə şagirdlərin və xalqın dərin hörmətini qazanmış Firidun bəy Köçərli-nin təyin olunmasını xahiş edirəm..." Teleqram

biri şifahi ədəbiyyatın tədrisinin təlimi, tərbiyəvi əhəmiyyəti, el ədəbiyyatının toplanmasında çəkdiyi zəhmətlərdir. O, ağızda söylənən nağıl, hekayətlərdən, cürbəcür milli nəğmələrdən, aşıq sözlərindən, məsəllərdən, tapmacalardan, bayatılardan ibarət olan el ədəbiyyatını cəmləşdirib bir araya gətirdi, onları itib-batmaqdan qorudu və müasirlərinə də bu xəzinəni qorumağı vəzifə hesab etdi.

XIX əsrin axırları, XX əsrin əvvəllərində Azərbaycan dilinin qorunması və yaşaması uğrunda dövrün maarifçi-ziyalıları mübarizə aparır, dilimizi belə-gətli ərəb-fars və osmanlı sözləri ilə dolduran mühafizəkarlara qarşı çıxırdılar. Onlar deyirdilər ki, Azərbaycan dili nə meyxanələrdə saqlırsə meyxanə dəyənərlər, nə də mərsiyəxanalarda mərsiyə dəyənərlər dili deyil. Xalqın dili təmiz, aydın, qəliz sözlərsiz, körpə uşağın da ifadə edə biləcəyi qədər aydın və sadə olmalıdır. Firidun bəy Köçərli ana dilinin aşıqi idi. Onun 1913-cü ildə qələmə aldığı "Ana dili" məqaləsi "Molla Nəsrəddin" jurnalında dərc olunur. Bu məqalə cəmiyyətdə böyük əks-sədaya səbəb olmuşdu. Deyirdi ki, bir sıra qələm sahibləri müxtəlif dərjilərdə qəliz bir dildə yazılmış məqalələr dərc etdirərək, Azərbaycan dilini korlayırlar. Firidun bəyin elmi-pedaqoji və maarifçilik fəaliyyətində ana dili, təlimin ana dilində aparılması ideyası mühüm yer tutur. Özünün sələfləri olan A.Bakıxanov, M.Ş.Vazeh, M.F.Axundov, H.Zərdabi, S.Ə.Şirvani, M.Şahtaxtı və müəllimi Çernyayevski, müasirləri olan S.Vəlibəyov, R.Əfəndiyev və başqaları kimi Köçərli də bütün həyatı boyu ana dilinin qorunub saxlanması, ana dilində məktəb ideyasının inkişafı yolunda yorulmadan çalışmış və zəngin irs qoymuşdur.

Davami sahifə 24-də

Bu məsələdə K.D.Uşinskinin fikirlərinə müraciət edirdi: "Bir millətin malını, dövlətini, hətta vətənin də əlindən alsan yenə də ölüb itməz. Amma dilini alsan fot olar və ondan bir nişan qalmaz". Həmin vaxt molla-nəsreddinçilər, xüsusilə də, Mirzə Cəlil, Əli Nəzmi ana dilimizi korlayanlara qarşı mətbuata amansız mübarizə aparırdılar. Yeni bu ideya yolunda onlar da Firidun bəylə birləşirdilər. "Molla Nəsreddin" jurnalında çap etdiyi "Ana dili" məqaləsindən bir il sonra Yusif Vəzir Cəmənzəminliyə göndərdiyi məktubda Köçərli təkrar dil məsələsinin üzərinə qayıdaraq "əhli-qələm" olduğunu sübut etmək üçün hökmən Osmanlı dəbilə bir-iki yazı çap etdirən bezi ədibləri qınayırdı. Görkəmli maarifçi Həsən bəy Zərdəbinin dil məsələsi ilə əlaqədar apardığı mübarizəni xatırladı yazırdı: "Mərhum Həsən bəy həmişə Əli bəy Hüseynzadə ilə dil üstündə cəng-cidalda olub, "Əkinçi"sini ona dəlil gətirirdi ki, ən çətin fənni və elmi məsələləri də açıq və sadə dillə yazmaq mümkündür".

Seminariyanın Azərbaycan şöbəsinin Qoridən köçürülməsi məsələsi Firidun bəy Köçərli və seminariyada dərs deyən azərbaycanlı müəllimləri daim düşündürdü. "1918-ci ilin yayında məzuniyyətə çıxmasından, rus çarının yıxılmasından və gürcü knyazlarının başlarının hökumət qurmağa qarışmasından istifadə edən böyük ziyalı Firidun bəy Köçərli gecə ikən həyat yoldaşı Badisəba xanımla gizlicə seminariyanın Azərbaycan şöbəsinə məxsus bütün əmlakı, kitabxana və başqa tədris ləvazimatını qatara yükləyib oradan uzaqlaşır. Qoridən millətine maarif, irfan gətirən böyük azərbaycanlının üzü Ağdama sarı idi.

Seminariyanın Ağdamda açılmasını istəyirdi... Yolda ikən duyuq düşən Gürcüstan hökuməti qatarın dalınca adam göndərir. Qatırı Böyük Kəsik dayanacağına keçib Salahliya yaxınlaşanda dayandırır. Xoşbəxtlikdən danışıqlar nəticəsində poruçiklər də, qatar da Tiflisə boş qayıdır, seminariyanın ləvazimatı isə Qazax bəylərinin köməyi ilə Salahliya daşınır. Firidun bəy də qərarını dəyişir və seminariya Qazaxda

edilir. Daşnak Sarkis Danilyanın diktəsi ilə Firidun bəy Köçərli haqqında verilən saxta hökmdə yazılıb: "4 iyun 1920-ci il. Gəncə: "Mən 20 diviziyanın xüsusi şöbəsinin hərbi müstəntiqi bu gün Firidun bəy Köçərli-nskinin əksinqilabçı kimi ittihamnaməsi üzrə işinə baxaraq və Qazax İnkilab Komitəsinin ona verdiyi xasiyyətnaməni nəzərə alaraq bildirim ki, mütəhəmm Köçərli-nski özünün hakimiyyətdən və böyük səlahiyyəti

cəzası təyin edilir. Ən acısı da odur ki, bu hökmü təsdiq edən imzanın altında: "Fövqəladə komissar H.Sultanov" yazılıb.

Beləcə, millətimizə düşən işığı amansızlıqla söndürüdü. Tarixə dönüb baxsaq, Qori müəllimlər seminariyasını bitirən ziyalılarımızın əksəriyyətinin 1920-ci illərdən qırmağa, məhv etməyə, onlara qarşı soyqırımının başladığını görürük. Bu soyqırımını Firidun bəy Köçərli ilə başladı, 37-ci illərin sonlarında başa çatdı. Lakin onlar işıq zərrələrinin toxumlarını səpmişdilər, gedən cisimləri idi, ruqları aid olduğu xalqda idi. Firidun bəyin həbs edilməsi haqqında xəbər o zaman Azərbaycan SSR Xalq Komissarları Sovetinin sədri Nəriman Nərimanova çatdırılır. Seminariyada Köçərliyin tələbəsi olmuş professor Əhməd Seyidov yazırdı: "1920-ci ildə müəllimimizi Gəncədə həbs etmişdilər. Həmin ilin

may ayında Azərbaycan İnkilab Komitəsinin sədri kimi Bakıya gələn N.Nərimanov öz müəlliminin həbs edildiyi xəbərini alır və dərhal Gəncə şəhərinə teleqram göndərir: "Firidun bəy Köçərli dərhal azad edilsin" bu iş ilə məşğul olan erməni müstəntiq Liberman teleqramı gizlədir və gecə ikən Firidun bəyi Gəncə çayının sahilinə gətirərək orada qətlə yetirir". Buna baxmayaraq, Qoridən başlanan yolun işığı onillər boyu Azərbaycan təhsilinə, elm və mədəniyyətinə, milli oyanışına böyük töhfələr vermişdir.

Böyük alimimiz Bəkir Nəbiyevin dediyi kimi, XX əsr Azərbaycan ədəbi siması deyərək Firidun bəy Köçərliyi düşünürük.

Məqalənin hazırlanmasında mənə yaxından kömək edən F.Köçərli adına Dövlət Kitabxanasının direktoru Şəhla Sultanovaya, Almaz Əşrəfovaya və bütün kollektive minnətdarlığımı bildirim.

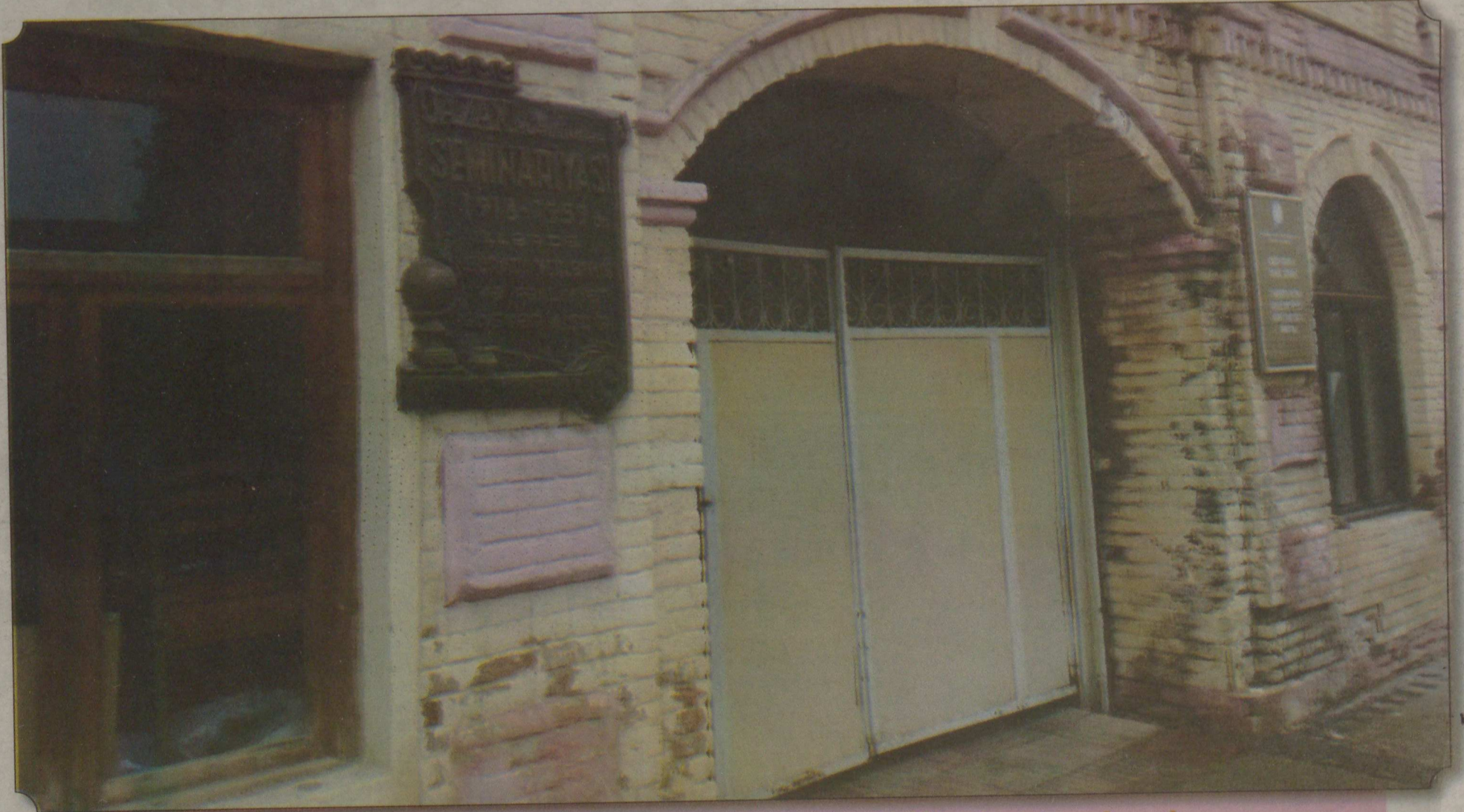
XX əsrin Azərbaycan ədəbi siması - Firidun bəy Köçərli

açılması olur. 1918-ci ildə - Azərbaycan Xalq Cümhuriyyəti dövründə Firidun bəy Köçərli Qazax seminariyasının direktoru kimi fəaliyyətə başlayır, hökumət təhsilin inkişafı üçün seminariyaya 5000 manat vəsait köçürür. Firidun bəyin təhsil və seminariyanın fəaliyyətinə aid məqalələri dövrü mətbuatın səhifələrində yer almağa başlayır. 1918-ci ildə seminariyanın Azərbaycan şöbəsinin bazasında Müstəqil Qazax Seminariyasının təntənəli açılışı olur.

...Aprel işğalı ilə millətimizin başı üzərini 70 illik qara buludlar aldı. 1920-ci ildə bu qara və qorxulu bulud sardı xalqımızın başı üstünü, qırğınlar millətine işıq gətirən sevdalılardan başladı. Düşmən millətimizi haradan vuracağını bilməmişdi... Tutulanlar arasında Qazax seminariyasının direktoru, görkəmli ziyalı Firidun bəy Köçərli də var idi. O, Gəncədə baş verən üsyan zamanı 20-ci diviziyanın hökmü əsasında həbs

yetindən istifadə edərək zəhmətkeş xalqa zorakılıq göstərmişdir. Köçərli-nski Qazaxda millətçilik ehtiraslarını qızışdırmışdır, nəticədə qonşu millətlər arasında toqquşmalar baş vermişdir. Onun verdiyi izahat heç də inandırıcı deyildir. Mütəhəmm Köçərli-nskinin şahidlərin dindirilməsi haqqında ərizəsini rədd etmək lazımdır. Onun gələcəkdə azadlıqda qalması Qazax qəzasında əksinqilabi hərəkatın baş verməsinə, fəhlə və kəndlilərin günahsız olaraq qanlarının tökülməsinə səbəb ola bilər". Beləliklə, zülmətdə doğulub ətrafa nur saçan, millətinin maariflənməsi yolunda can qoyan, xalqlar arasında ayrı-seçkiliyə heç zaman yol verməyən humanist bir ürayə malik olan milli duyğularla, bəşəri arzularla yaşayan, dövrünün ən böyük ziyalısi erməni fitnə-fəsadının qasırgasına düşür. Türk düşməni Sarkis Danilyanın hökmünə əsasən Firidun bəy Köçərliyə güllələnmə

Sözsüz

Saysız-hesabsız ziyalılar yetirən Qazax müəllimlər seminariyasının binasının hazırda dağılmaması üçün təmirə ehtiyacı var

Təsisçi:
Sona
VƏLİYEVA

Baş redaktor:
Natiq
MƏMMƏDLİ

Ünvan: Bakı ş.
Mətbuat prospekti,
529-cu məhəllə,
Beynəlxalq Mətbuat Evi
Telefon: 510-61-92,
432-88-45,
Faks: 510-61-93
E-mail: kaspi@azdata.net

Qəzet Mətbuat və
İnformasiya
Nazirliyində
qeydiyyatdan keçib.
Lisensiya №022264,
Qeydiyyat №V 64

Qəzet redaksiyanın
kompyuter mərkəzində
yığılıb, səhifələnib.
Bazar və bazar ertəsindən
başqa hər gün çıxır.

Tiraj: 5000

Müəlliflərin mövqeyi ilə
redaksiyanın mövqeyi
üst-üstə düşməyə bilər